

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

О.С. ГРИГОРСЬКА,
аспірантка, Київський національний університет ім. Т. Шевченка

Світовий досвід формування бюджетної політики

Проаналізовано світовий досвід практики формування і реалізації стратегії ефективної бюджетної політики у різних країнах та можливості використання в Україні найбільш вдалих та інноваційних підходів щодо використання її регуляторного потенціалу.

Ключові слова: бюджетна політика, інноваційний підхід, регуляторний потенціал.

Проанализирован мировой опыт практики формирования и реализации стратегии эффективной бюджетной политики в разных странах и возможности использования в Украине наиболее удачных и инновационных подходов относительно использования ее регуляторного потенциала.

Ключевые слова: бюджетная политика, инновационные подходы, регуляторный потенциал.

An international experience of practice formation and realization of effective budget/fiscal policy strategy in different countries as well as possibilities to use in Ukraine the most successful and innovative approaches as for the usage of its regulatory potential are (been) analysed in the article.

Постановка проблеми. Бюджетна політика і механізм її реалізації формується та діє в конкретних соціокультурних, економічних, політичних умовах, вирішує проблеми національних економік, тобто враховує специфіку інституційного середовища конкретної країни, використовуючи світовий досвід формування і реалізації бюджетної політики у системі державного регулювання, необхідно враховувати фактор часу та інституційні особливості (рівень розвитку та ступінь зрілості інститутів певної країни).

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Останніми десятиріччями найбільш яскравим прикладом ефективного бюджетного регулювання економіки стали здобутки економічної політики адміністрації президента Б. Клінтона у США. Шляхом поєднання інструментарію податкової політики (зміни податкових ставок, податкових механізмів стимулювання інвестицій у науку і технології, освіту та перепідготовку кадрів) з іншими регуляторними заходами було суттєво скорочено колосальний дефіцит бюджету, призупинено відносно зростання державного боргу, знижено темпи інфляції, підвищено рівень зайнятості населення і збільшено темпи економічного зростання. Так, за період 1991–2001 років у США спостерігалися найвищі темпи приросту ВВП серед високорозвинених держав – у середньому 3,4% щорічно. (Для порівняння: у зазначений період цей показник у середньому по країнах ОЕСР і ЄС становив 2,8% і 2,0% відповідно [8].)

Мета статті – проаналізувати світовий досвід практики формування і реалізації стратегії ефективної бюджетної політики у різних країнах та можливості використання в Україні найбільш вдалих та інноваційних підходів щодо використання її регуляторного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Початок ери профіцитів характеризується розробкою і затвердженням податкової реформи. Податкова реформа передбачала скорочення федерального прибуткового податку на суму \$1,35 протягом 10 років (з 2001 по 2010 рік) [6]. Результатом такої бюджетної політики в США стало економічне зростання з 2003 року.

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

Бюджетна політика розвинених держав Західної та Центральної Європи і Великої Британії представляє значний науковий інтерес.

Як відомо, до особливостей західноєвропейського регулювання належать інтенсивність та активне втручання держави в економіку. Воно охоплює увесь процес суспільного відтворення – від регулювання ринкових відносин – до впливу на структуру й темпи росту виробництва, нагромадження та хід циклу (антикризове регулювання) [7].

Національні господарства Західної і Центральної Європи, маючи свої особливості, підпорядковані дії об'єктивного закону циклічності економічного розвитку. Більшість з них ґрунтувалися на одній з моделей макроекономіки, яка обумовлює сукупний попит і заощадження. Так, зростання державного боргу в Данії спонукало уряд протягом 1987–1993 років здійснювати податкову реформу; скорочення позик; обмеження імпорту; і так звану картопляну терапію, іншими словами зменшення «споживчого кошика» [1].

У Великій Британії, яка впроваджувала ідеї «економіки пропозиції», дефіцит бюджету у 1981 році становив 14 млрд. ф. ст., в 1984 році – 10 млрд. ф. ст. Продаж державної власності у другій половині 1980-х роках зменшив бюджетний дефіцит, а в 1988–1989 роках допоміг подолати його і досягти профіциту бюджету. Але починаючи з 1997 року бюджетна політика Великої Британії характеризується «золотим» та «інвестиційним» правилами, які закріплені у Кодексі фінансової стабільності. «Золоте правило» Британського казначейства означає розмежування капітальних і поточних витрат державного бюджету. «Інвестиційне правило» передбачає використання позик лише на фінансування інвестицій, що дозволяє здійснювати вигідні, хоча й дорогі інвестиційні проекти.

У розвинених країнах широко використовується боргове фінансування, як надання кредиту економіці для стимулювання економічної динаміки. Починаючи з 1970-х років дефіцит бюджету в європейських країнах часто перевищував нормативне значення, встановлене на рівні 3% ВВП.

Більшість зарубіжних країн використовує бюджетний механізм з акцентом на збільшення державних видатків як інструменту стимулювання економічного зростання, а механізм перевищення витрат держави над доходами фактично розглядається як надання кредиту економіці» [4].

Як правило, реформи державних фінансів, спрямовані на зниження рівня оподаткування та скорочення державних видатків, розширюють базу оподаткування. Серед промислово розвинених країн, які достатньо активно проводять політику гнучкої зміни податкових ставок та державних видатків, Нова Зеландія, Австрія, Великобританія, Австралія, США, Японія, Швеція, Швейцарія.

Останнім часом такі країни, як в Азії – Гонконг, Малайзія, Таїланд, Сінгапур, Тайвань, найбільш ефективно використовують кейнсіанські методи бюджетної політики. Дослідники підкреслюють, що саме ці країни (за виключенням Таїланду)

найменше втратили від азійської фінансової кризи 1997–1998 років.

У зарубіжних країнах протягом 1990-х років бюджетна політика зазнала певних змін стосовно співвідношення її складових та підвищення ролі у системі державного регулювання. При цьому механізми та інструменти бюджетної політики, які застосовуються у розвинених країнах не мають суттєвих відмінностей. Спостерігаються різні зміни у структурі дохідної та видаткової частин бюджету під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. У структурі видатків традиційно важливе місце займають соціальні видатки. Євроінтеграційні процеси, спричинені глобалізацією, приводять до уніфікації та типізації процедур їх використання у країнах Західної Європи.

Бюджетна політика у країнах з розвинутою ринковою економікою постійно змінюється внаслідок розвитку суспільства, еволюції самої ринкової економіки, зміни урядів, переходу до влади певної партії зі своїм теоретичним обґрунтуванням проблем та шляхів їх вирішення. Конкретні напрями бюджетної політики також обумовлюються структурними зрушеннями, розвитком науково-технічного прогресу.

Бюджетна політика на сучасному етапі в різних країнах світу продовжує залишатися вагомим інструментом впливу на соціальні та економічні процеси, вирішуючи проблеми забезпечення зайнятості, підвищення темпів економічного зростання, купівельної спроможності населення тощо.

Заслугує на вивчення питання підготовки бюджетної резолюції та врахування її положень у ході бюджетного процесу. Показовим у цьому плані є як досвід США, так і європейських країн.

Бюджетна резолюція є результатом виробленого спільного «бачення», узгоджених намірів різних гілок влади щодо формування бюджету та бюджетних відносин. Вона формує контури, в межах яких конгрес розглядає і ухвалює рішення про доходи, видатки й інші пов'язані з бюджетом питання, тобто є реальним підґрунтям для конгресу для розробки бюджету.

Важливим позитивним елементом американського досвіду розроблення й ухвалення бюджетних резолюцій є не лише подання у них деталізованих розрахунків на кілька років доходів і видатків бюджету в контексті наявних і нових бюджетних повноважень, а ще й те, що в цих документах загалом визначається ступінь державного втручання в економіку. Але після світової фінансової кризи перед США постає два насущні завдання в області податково-бюджетної політики: підвищити верхню межу боргу і почати важкий процес скорочення розміру дефіциту і боргу. До кінця цього року сума федеральних боргових інструментів на руках в населення і корпорацій досягне 70% розміру економіки США, майже подвоївшись у порівнянні з 36% в 2007 році. Дефіцит федерального бюджету цього року складе 9,3 відсотка ВВП. Це просто непосильний тягар. Якщо ситуація розвиватиметься на автопілоті, борг продовжуватиме зростати швидше, ніж економіка, поки фінансові ринки не скажуть «до сить». У той же час дуже велике скорочення бюджетних ви-

трат у короткостроковій перспективі може надмірно ослабити економіку, відновлення якої проходило дуже поступово і останнім часом загальмувалося [2].

Загальновизнаною у світі практикою є розширення горизонту фінансового планування. У Великій Британії та Німеччині бюджет формується на п'ять років, у Російській Федерації – на три.

Ще одним стабілізуючим інструментом бюджетної політики в Російській Федерації став Стабілізаційний фонд, дає змогу виконувати існуючі зобов'язання без радикальних змін (таких як скорочення бюджетної мережі, невиконання державних контрактів, секвестр видатків та ін.) у бюджетній сфері [3]. Бюджетна політика на черговий фінансовий рік визначається Бюджетним посланням президента РФ, що направляється Федеральним Зборам на початку попереднього року.

Ще хотілося б відмітити позитивний досвід Республіки Казахстан: одним з основних елементів бюджетних реформ став перехід до використання моделі бюджетування, орієнтованого на результати в рамках середньострокового фінансового планування. В рамках цієї моделі бюджет формується виходячи з цілей і планованих результатів державної політики. Бюджетні витрати мають чітку прив'язку до функцій і державних послуг. Нова система державного планування Республіки Казахстан включає такі взаємозв'язані рівні: 1) Стратегія розвитку Казахстану до 2030 року; 2) Стратегічний план розвитку Казахстану на 10 років; 3) Державні програми на 5 років; 4) Прогноз соціально-економічного розвитку на 5 та 3 роки; 5) Стратегічний план державного органу на 3 роки; 6) республіканський та місцеві бюджети на 3 роки; 7) операційний план державного органу на 3 роки. Кожен рівень нової системи державного планування – це самостійний програмний документ. Система об'єднує стратегічні програмні документи [5].

Висновки

Практичний досвід проведення бюджетної політики розвинутих країн свідчить про важливість виконання умови послідовності (спадковості) рішень у реалізації бюджетної політики (тобто дотримання стратегічного курсу попередників з коригуваннями тактики). Стратегія бюджетної політики у розвинутих країнах світу (США, країни Центральної та Західної Європи) є складовою загальної державної економічної стратегії, засобом стимулювання економічного зростання та ефективної перебудови економічної структури суспільства.

Література

1. Гутник В.П. Финансовая политика стран ЕС: моногр. / [В.П. Гутник, И.А. Подколзина, Е.П. Островская и др.]. – М.: Наука, 2004. – 266 с.
2. Електронний ресурс: <http://blog-imfdirect.imf.org/2011/07/25/between-a-rock-and-a-hard-place-us-fiscal-policy/>
3. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання: моногр. / І.В. Запатріна. – К.: Інститут соц.-ек. стратегій, 2007. – 528 с.
4. Лисяк Л.В. Бюджетна складова соціально-економічного розвитку / Л.В. Лисяк // Фінансово-бюджетна політика в контексті соціально-економічного розвитку регіонів: тези міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 10–20 березня 2009 р.). У 2–х т. – Том 1. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2009. – С. 120.
5. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі Республіки Казахстан <http://www.minplan.kz/economyabout/330/23687/>
6. Травкіна Н.М. Федеральний бюджет США: закон и политика. Законодательное регулирование и практика бюджетного процесса / Н.М. Травкіна – М.: Наука, 2002. – 224 с. (Інститут США і Канади)
7. Шевичук В.О. Державні фінанси зарубіжних країн / В.О. Шевичук // Фінанси України. – 2002. – №2. – С. 3–12.
8. OECD Economic Outlook, №72, June 2002, p. 234.

Н.О. СИМЧЕНКО,
д.е.н., доцент, НТУУ «КПІ»

Дослідження впливу корпоративної соціальної відповідальності на ділову репутацію підприємств

У статті запропоновано конкретний економіко-математичний інструментарій оцінювання впливу корпоративної соціальної відповідальності на ділову репутацію промислових підприємств.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, ділова репутація підприємства, оцінювання ділової репутації підприємства.

В статье предлагается конкретный экономико-математический инструментальный оценки влияния корпоративной социальной ответственности на деловую репутацию промышленных предприятий.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, деловая репутация предприятия, оценка деловой репутации предприятия.

The specific economical and mathematical tools of defining the impact of CSR on the business reputation of industrial enterprises are discussed in this article.

Keywords: corporate social responsibility, business reputation of enterprise, evaluation of business reputation of enterprise.